

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק

אבדק"ק צאנז-קלויזענבורג זצוקללה"ה

גליון ד'

[תש"ע]

שנה כ"ו

בשיעור חורש"י פרשת ויצא תשל"ח לפ"ק

בתנה"ק ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן, כי אמרה כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני אישי. וברש"י רבותינו פירשו (ברכות ו:): אמרה, ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו אלא שביקש להוציאו מן הבור ע"כ. ויש לתמוה טובא דהלא בפסוק מבואר באר היטב כוונת לאה אמנו שאמרה כי ראה ה' בעניי, ומדוע נתעלמו חכמינו ז"ל מטעם זה ונתנו לדבריה טעם אחר דלא כמפורש בקרא.

בפשטות היה אפשר לומר, דלא הספיק לחכמינו בטעם המפורש בכתוב כי ראה ה' בעניי, דא"כ היתה לה לקרוא לו שם ראה או ראו מלשון ראה לחד, ואין טעם לתוספת בן. ולומר שבן הוא מגורת בעניי אינו מתיישב על הדעת, ומכך למדו שיש כאן עוד כוונה משום ראו מה בין בני לבן חמי, שיצדיק גם תוספת בן. אולם עדיין יוקשה לאידך גיסא, דליסגי בטעם חז"ל, ומדוע זקוקים אנו לטעם דכי ראה ה' בעניי.

והנראה בזה בהקדם לעמוד על הפלא שאמרה ראו מה בין בני לבן חמי תיכף בעת לידתה, ובאותה שעה הלא טרם אירעו כל האירועים האלו, ויוסף לא היה בעולם, ואף גם אמו רחל עודנה עקרה. ואמנם הדבר ברור שהיתה לאה אמנו ע"ה נביאה, וראתה כל זאת בהתגלות, וכן ברש"י לקמן (כט, לד) איתא שהאמהות נביאות היו וכו' עיי"ש, וראתה באספקלריא מאירה השתלשלות העניינים לכל פרטיו, עד ביאתו של ראובן להעלות את יוסף מן הבור. ברם עדיין נפלאה היא להבין הנהגת אמנו ע"ה בזה לקרוא שם בנה הנולד לה ראובן על שם כך, ולפרסם בשער בת רבים לאמר הנה ימים באים ותילד רחל את אחיו את יוסף, ותעביר הבכורה מבני לבנה, ועתידים כל האחים לעמוד עליו ולהשליכו לתוך הבור וילך בני להעלותו, דהכי כך היא המדה שמאחר שנפתחו לה השמים וראתה מראות אלקים שתלך ותפרסם זאת לכל. וביותר יפלא שאם תיוודע לכל הכיצד יתקיימו הדברים, שבוודאי אם ישמעו האחים על כך מראש הלא יהיו זהירים שלא יבוא לידי כך.

והנראה אצלי בביאור פרשה זו, שהגם שהיא ידעה זאת מראש היתה מצווה ועומדת להחזיקה בסוד כמוס ושלא לגלותה לשום אדם. וכענין המבואר בדברי זק"ק זי"ע בישמח משה (פר' תרומה ד"ה עוד ביאור ה) ((שחקר במעשה דמגילת אסתר, שראוי להתבונן שאם כל התורה כולה נמסרה למשה בסני, ובכללה כל דברי קבלה שבספרי הנביאים, שהיו נקראים כמו שהם לפנינו ויהי בימי אחשורוש וגו', א"כ הרי ידעו ישראל בדורו של מרדכי ואסתר אחרית דבר מראשיתו, ויקשה מאד על מה ישבו בתענית ובבכיה אם ידעו שבסופו של דבר יעמוד להם רווח והצלחה, וכן הוא בכל שאר התרחשויות שבמקראות. ומבאר זק"ק שכל דברי הנביאים נמסרו מסיני לאחד בדרא שהיה ראש ישראל כהנשיא או המלך או ראש הסנהדרין, והיתה אצלו לסוד כמוס ומכוסה מיתר העם, וכך עברו בסוד מפה לאוזן מדור לדור, עד שאירעו האירועים בפועל ונגלה לכל. ובזה מפרש דבר הכתוב (אסתר ד, א) ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, שהוא ידע מכבר כל הנעשה עד לחתימת הדבר הסופית מקבלתו ממשה בסני. ומה שיצא ברחוב העיר בועקה גדולה ומרה, היתה רק לעורר החמון לתשובה, אבל לעצמו לא התאבל כלל, אתד"ק בתוס' ביאור.

בדרך זה יתבאר כמה מקראות שם. מה שמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה (שם ג, ב; ועי' תוס' שבת עב: סוד"ה רבא), שכן קיבל מפי הגבורה מקדמת דנא הוראה לאיסור להשתחוות להמן. וז"ש ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר ציותה עליו אסתר (שם ד, י), שכל תעניתו היתה אך ורק למלאות רצון אסתר שציוותה כן, אבל לכשעצמו לא היה יושב בתענית. ועד"ז ידע בועז מתחילה סוף מעשה דרות, וכן בכולם. ולאמיתו של דבר אין ליישב פשוטו של סוגיא עמומה זו זולת זה.

ובזה יבוא על נכון מה שאמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי, שכאשר הערנוהו משולל הבנה וצריך ביאור. ובהאמור יבואר שאכן כונתה האמיתית היתה על שם העתיד שראתה את כל העומד לעבור על בנה, ועל דעת זה נקבה בשם ראובן בתוספת בן, שמכוונת יפה לטעם דראו מה בין בני לבן חמי. ברם היא ידעה זאת אך לנפשה, ולא היתה רשאית לגלות מחשבתה לשום אדם, וככל הנביאות שמימי משה והלאה שנאסרו להגלות לרבים, ולזה כאשר קראה בשם בנו הנולד לה ראובן, המה ראו כן תמהו בטיב השם הזה, ולזה כיסתה על מחשבתה ואמרה כי ראה ה' בעיניי (ואף שאין בזה כדי להניח את דעתם על התוספת בן, מצאה איזה אמתלא לדרותם שיש בה רמז, כאומר ראו את הבן שזיכה אותי הקב"ה וכדומה), אולם חכמינו ז"ל מגלים טעמה האמיתית שבסתר לבה, שאמרה, רצ"ל בלבה (ע"ד שם ג, י) ויאמר המן בלבו, ראו מה בין בני לבן חמי וכו' והבן.

* * *

עוד הרהרתי לומר ובהקדם מה שעמדו המפרשים (מהרש"א ח"א נדרים כ; ומג"א סימן רמ סק"ט ובפמ"ג) בענין לידתם של ראובן ושמעון, שלכאורה היה חשש בן תמורה ובן שנואה שהם מבני מ' מדות (נדרים שם). דהנה מבואר בכתובים (לעיל כג וכה) ויהי בערב ויקח את לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה וגו', ויהי בבקר והנה הוא לאה ויאמר אל לבן מה זאת עשית לי וגו' ולמה רמיתני, וא"כ הרי זה ממש כהך (פור או"ח סימן רמ) דנתכוין לזו ונודמנה לו האחרת, דהוי בן תמורה. וכן יקשה אצל שמעון דאמה"כ (כפ, לא) וירא ה' כי שנואה לאה, וכן אמרה כי שמע ה' כי שנואה אנכי, שנמצא להיות בן שנואה, וכמבואר בש"ס הן הן המורדים והפושעים, והוא פלאי.

איברא אהא שהיתה לאה שנואה, היה נ"ל לפום ריהטא להסיר הקושיא, דלא נאמר כלל שהיתה שנואה גבי יעקב, ואדרבה יש לדייק מלמעלה בפרשה שהיתה אהובה אצלו, ושמחתי מאד למצוא לפני הכנסי לביהמ"ד בכלי יקר שכיוונתי לדבריו, דאמר הכתוב (לעיל ג) ויבא גם אל רחל ויאהב גם את רחל מלאה, שלכאורה היל"ל ויאהב את רחל ומילת גם אין לה שחר, אלא שלא כתבה התורה כן לפי שלשון זה אפשר להשתמע שהיתה לאה שנואה אצלו, ולזה אמר דייקא ויאהב גם את רחל, לומר שלא רק שאהב את לאה, אלא גם את רחל אהב, ואמר מלאה, לומר שאהבת רחל עלתה על אהבת לאה, אך ח"ו ששנא את לאה, אתד"ק בתוספת ביאור.

*

ומענין לענין בעיקר חיבתו הגדולה של יעקב לרחל, אמרתי ג"כ מה שמצאתי שהסכימה דעתי לדעתו דהכלי יקר שם, דמבואר ברש"י (לעיל כה) ויהי בבקר והנה הוא לאה, אבל בלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב סימנים לרחל, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תיכלם אחותי, עמדה ומסרה סימנים ע"כ. וראוי להפליא את הדבר הפלא ופלא, דאין לך מעשה צדקה גדולה יותר מזה, שלאחר שבע שנים שהיתה מסתכלת ליום שתבוא להתחבר עם הקדוש, אשר לפי גודל צדקתה הכירה בגדלותו וערך קדושתו של יעקב שהיא מיועדת להנשא אליו, והיתה אושרה גדולה לאין תכלית, ועמדה וציפתה ליום הזה בתוחלת ממושכה, ולבסוף ויתרה והניחה את כל הכבוד הזה.

ויתירה מוזאת יש במעשיה, דהנה איתא ברש"י (לעיל יז) ועיני לאה רכות, שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובכתה, שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן ע"כ, ששיערו הכל ששתי אלו ישתדכו למשפחת רבקה מאחר שהיתה אחות אביהם, וא"כ עכשיו שעל ידי מסירת הסימנים ישא יעקב את לאה שהיתה אמורה להיות לגורלו של עשו, הדעת נותנת שלא ימנע עשו עצמו מן

הקטנה שהיא רחל ויקח אותה, וביותר היה קיים החשש מאחר שהיתה יפת תואר, שכן מצינו אח"כ כשניגשו יעקב והנשים והילדים אליו בפרשה שבסמוך (להלן לב, ז וברש"י), התיירא יוסף שלא יתן עיניו באמו ושרכב עצמו כדי להסתירה, ואם אז כשהיתה נשואה לבסוף לא נטלה, הרי כעת שעדיין היתה פנויה, הפשוט הוא שישאנה. ובכן מה מאוד נפלא דרכיה, שהרי ברור הוא שכל בת ישראל אם היו נוטלים את נפשה בעיניו קשים ומרים בהפשטת עורה מבשרה, היתה בוחרת באלו הרבה יותר מאשר ליפול לפני רשע וממא כזה, ששרה בין עובדות ע"ז (רש"י לעיל כו לה, וכו א), ואין לדעת מה יעולל לה בטומאתו, ונמצא שבמסירת הסימנים סיכנה לא רק את העוה"ז אלא גם העוה"ב.

ולמרות כל זאת, מכיון שחרדה רחל שעכשיו תיכלם אחותה, קיבלה על עצמה את כל הגורל הקשה שתצמח לה ממעשיה, ומסרה לדעת את כל נפשה וחיה, ואף לאבד חלקה בעולם הנצחי, ובלבד שלא תיכלם אחותה, ותהיה ידה אף במעט במעל הזה.

וזו דרגת מסירות נפש שאינה מושגת בהשגת אנוש כלל, וכמו ששגור בפי העולם שאין רבותא למסור הגוף להשי"ת, אך למסור הנשמה לכבודו ית"ש זאת לרבותא יחשב. ואמנם למסור הגוף לטובת ישראל זאת היה מאז נחלת כל עבדי ה', וכל מי שרק קיבל לידיו פתקא (קוויטל) מיהודי להיפקד בדבר ישועה, ידע שהראשון מתחייב שיהא הוא עצמו מזומן להיכנס תחתיו במצוקתו, ומבלעדי זאת לא יתכן לפעול מאומה בהמשכת ישועה, אלא שמדרגת צדיקים עלתה על זה יותר שגם חיי העולם הבא היו מוכנים להפקיר לטובת אדם מישראל.

ובן מסופר על הבוצינא הנהורא הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזבו זי"ע, שכידוע היה לו דרך עבודה לגדף ולגנוף בבני אדם בחריפות, ואחיו הקדוש הדגל מחנה אפרים היה מכה. ושמעתי מכ"ק אאמו"ר מה ששמע פעם מפ"ק זקה"ק מצאנו זי"ע הרבי ר' ברוכ"ל היה מגדף, הדגל היה מכה, אני מגדף ומכה (יעך שעלט און שלאג), ומי יבוא בסוד קדושים.

ופעם בשולחנו הטהור של הרה"ק רבי ברוכ"ל בליל שבת קודש עמד שם לתומו יהודי חף מפשע, ולפתע פתח עליו פה קדשו בנערה ונויפה, מה הנך עומד כאן ככה ריקה שכמותך וגם שכמותך וכו' וכו', וראו על אותו יהודי שהדברים נוגעים מאד ללבו ונדמה כמי שנספך דמו, ואזיל סומקא ואתי חורא, וזיעה ניגרה ממנו, וישב שם אז מחותנו הרה"ק רבי משה מסאווראן זי"ע, שעל אף היותו קדוש עליון, שהכיר בגדולת מחותנו הקדוש, וידע שאין אלו דברים פשוטים, בכל זאת כבשר ודם לא עלתה בידו לשלוט במחשבתו ואך נזכר במאמרם ז"ל (ב"מ נה:) המלבין פני חבירו רבים אין לו חלק לעולם הבא, מיד תפס הרבי ר' ברוכ"ל את מחשבתו, והרים בקולו ואמר, מהו אומר שמה כל המלבין פני חבירו וכו', וכי לא כדאי שברוך יאבד עולמו בשביל לעשות טובה לאדם מישראל.

וכבר סיפרתי זה כמה העובדא מיהודי הק' מפרשיסחא זי"ע שסבל הרבה ממחברתו הרבנית שיינדל ע"ה, שהיתה מיסרו ברדיפות קשות כפי שנראה למראית עין, שלא נתנה להחסידים עד מדרך כף רגל בביתה והרחיקה אותם בשתי ידיים, והיתה מפריע עבודתם בנויפות וצעקות מה אתם עושים כאן, ומה זה שנמפלתם לו, תלכו לדרככם, ובכל מיני חירופים, והיה שנכנסה אצל שולחנו ונתנה עליהם בקולה עד שהפכה עליהם השולחן, וכך הצירה להם על כל צעד ושעל, והיה הדבר לחידה סתימה בעיני הכל (והרבה צדיקים נתייסרו בכאלה באופנים שונים). עד שגילתה את סודה שההסתופפות בצל בעלה גובה ממנה מחיר כבד, לאשר ילדיה לא החזיקו אצלה, שכעבור מספר שבועות או חדשים מלידתם שבקו חיים, וזאת אחרי שסבלה צער עיבור וחבלי לידה קשים, והתוצאה העגומה חזרה על עצמה עד כעשר פעמים, והיא ידעה שזה בא לה ע"י בעלה הקדוש שבכל עת שבא לפניו יהודי חולה, ורואה שנחתמה הגזירה, הוא נושא עיניו לשמים ואומר רבש"ע לי יש בן, הנה בני לפניך קח אותו בתמורתו ויכנס זה היהודי תחתיו לחיים, ובשמים שעים לתפלתו ועושים כדבריו, וכך תמיד

הוא נותן נפש תחת נפש ומעביר מעליה כל בניה. וכשנוכחה שביאת הקהל בביתה עולה לה בנפשה, החלה להרוף ולגרש אותם מעל פניה.

וכהנה רבות עובדות מצדיקים, שתסמרנה שערות ראש אילו היו בני"א יודעים אחד מני רבבה ממדרגת אהבת ישראל שמקנן בלבבות הצדיקים, איך שהם מוכנים למסור כל נפשם ונפשות אנשי ביתם, כדי שלא תנוק שיערה מיהודי, ועד להפקרת חלקם בעולם הבא. וכמעשה שהיה בהרה"ק רבי פנחס'ל מקאריין זי"ע שהכטייה לחשוך בנים אחד שיחבוק בן, מה שלא היה רשאי לעשות שהלה היה עקר בטבע, ובעשותו כך שמע כרוז שאיבד חלקו בעוה"ב, וכן כמה צדיקים שהפריזו על המדה וסיכנו עצמם להכלל בכלל אלו שאין להם חלק לעוה"ב (עי' סנהדרין ז:). בשביל הצלת נשמה ישראלית. ואפשר להרחיב הדיבור מאד בזה, שיש בזה מענין ג' מלכים שאין להם חלק לעוה"ב (שם), שדורשי רשומות אומרים שכולם באים לעוה"ב (שם קד:), שהם ענינים גבוהים ונסתרים.

וזו היתה מעלת אמנו הקדושה רחל, שנבחר לה למסור כל אשר לה ואף להינשא לעשו הרשע, מאשר תגיע עלבון לאחותה. וממעשה הנאצלה הלזו הכיר יעקב ביותר רוב צדקתה ונתעצמה אהבתו אותה ביתר שאת. וזה המכוון בדבר הכתוב ויאהב גם את רחל מלאה דייקא, היינו מעובדין טבין שגמלה עם לאה, ונהיית עד מאד שמצאתי כדברי בכלי יקר. אבל כאמור אין בדברי הכתוב אלו שהיתה לאה שנואה.

*

וליישב מה שאמנם מפורש בכתובים שוירא ה' כי שנואה לאה, וכן אמרה כי שמע ה' כי שנואה אנכי, כבר דקדקנו שלא נאמר שהיתה שנואה גבי יעקב, רק שנואה סתם. והביאור נ"ל, ובמקצת מן הדברים כוונתי לדברי האוה"ח הק', דמבואר ברש"י שהיו הכל אומרים הגדולה לעשו והקטנה לרחל, ולפי שהיה עשו הרשע שנואי בעיני הכל שלא יכלו לסבלו על רוב רשעותו, ולכך מאחר שהגדולה לעשו, הרי גם היא שנואה אשת השנאו ונקראה על שמו, אתר"ק. ונ"ל עוד, שאמרו זאת בקללה ומארה שתבוא עליה להינשא להרשע הגדול והשנוא, לפי שעיני לאה רכות, ממה שהרבתה בתפלה תמיד, ולא דמו עיניה מלשפוך דמעות כמים באמירת תהלים ותחינות, ובכן כטבע הרע למאוס בטוב וטבע החושך שגדחה מן האור, כן קצו אנשי הדור שהיו אנשי רשע בחסידותה היתירה, והיו מאררים אותה שתעלה להינשא לזה האיש הרשע (ולא רק על שהיתה היא הגדולה).

ולזה וירא ה' במעלתה כי שנואה לאה בעיני רשעי הדור, והשנאה הלזו שבח היא לה (עי' ב"ב קכג), שמאז ומעולם השקט לא יכולו הרשעים מלאייב את הצדיק, וכמו ששמעתי מאמרו"ר זי"ע ששמע מפיו הקדוש דוקה"ק מצאנו זי"ע שאמר, פלא היא בי, כל איפה שיש רשע בעולם הריהו שונא אותי, האמינו יש אפילו רשעים שאינם מכירים אותי ולא שמעו מעודם עלי גם הם שונאים לי עכ"ד, והוא דבר הידוש ופלא.

ויש להוסיף עוד עד"ז באופן אחר קצת, שבכיותיה של לאה היתה לתשובה וחרטה, שברוב שפלות רוחה אמרה, שאם בני אדם אומרים שהנני מיוערת לעשו מסתמא יש ממש בדבריהם, כדחזינן הרבה דאוליגין בטר עמא דבר (עי' ברכות מה. ובכ"מ), שנראה שלפי מעשי אין אני ראויה להידבק אל הצדיק, דאין מזווגין לאדם אשה אלא לפי מעשיו (פוסה ב.), ועל שלא התנהגתי כהוגן נחרצה עלי משפט זה, ועל כן היו כל ימיה בתשובה ובבכיה לפני הקב"ה, והיו עיני לאה רכות, וע"כ היתה שנואה אצל אנשי הדור, כאמור ששנאו התחסדותה עם קונה.

*

ולענין קושיא הראשונה, שמחשש בן תמורה לכאורה לא נמלט, מאחר שעכ"פ החליפו את רחל בה מבלי הודע אליו. נדמה לי לאמת, שבגדר תמורה אינו אלא כשנתכוין לזו ונמצאה אחרת, אבל מי ששימש צדיקים יודע שבאותה שעה לא היו בהאי עלמא כלל, והיו מופשטים מכל גשמיות, ומשוטטים בעולמות העליונים (וא"א לדרוש בזה ברבים בהרחב דבר). ואין דברינו רק מצדיקים מדורות הראשונים כיעקב אבינו ע"ה שהיתה מטתו

שלימה (רש"י להלן מו, לא), אלא אף בדור שלפנינו, שלא ידעו כלל שהם נמצאים בעלמא הדין, ובבחינת (ע"י ירושלמי ברכות פ"ב ה"י) מחזיקנא מיבותא לרישא דכרע מגרמיה.

וכאשר סיפרתי כמ"פ, שפעם באישון לילה פרצה זקנתי הצדיקת מצאנו ע"ה את חלון ביתה, וקראתה בצעקת בלהות להציל את הרב, ושמעתי מאאמור"ר זי"ע ששמע מזקה"ק מגארליץ זי"ע ששהה אז בצאנו, שגופא דעובדא הוה שלפני זקה"ק עמד נר גדול שנעשה בתחבולה שידלק לזמן ארוך, שהנר היתה ארוכה מאד ונקפלה ונכרכה בעיגולים הרבה, וע"י שהיתה ארוכה היתה דולקת לשעה מרובה, וזקה"ק החזיק את ידו או על גבי הנר ונשרף עורו, וכבר החל לטפמף דם וחתוכות בשר שרוף על הנר, ונתמלא הבית בריח בשר שרוף, והרבנית שנרדמה אז, החלה להשתעל ולהיחנק מהריח והעשן, ונתעוררה ונסתכלה בפני זקה"ק שישב אחוז שרעפים (פארגלייזטע אויגן) וידו בוער באש על גבי הנר, נבהלה מאד וקפצה ופרצה החלון וקראה בצעקה להציל את הרב. ויהי כאשר נכנסו האנשים שנאספו לקול קריאתה אל הבית שמעו את זקה"ק בקול רעש גומר בהארכת תיבת אחד. ובכהאי גוונא שמופשטים לגמרי מחיזו דהאי עלמא, ומשוטטים בעליונים לחבר העולמות ושכינתא עם בעלה (ע"י תיקו"ז דס"א ע"א), ואינו מכויין לא לזו ולא לאחרת, אין שייך גדר תמורה, וזה אמת ויציב.

*

ועוד יש לומר בפשטות יותר, דבדבר הנעשה ע"פ נבואה לא ניתן לערער ולומר דלא אריך למעבד הכי, אחרי שכך גזרה חכמתו, ומצינו כזה כשאמר יעקב (לעיל כו, יב) אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה, השיבה לו רבקה אמנו ע"ה עלי קללתך בני, ותרגום אונקלוס עלי אתאמר בנבואה וכו', שמכיון שנאמרה לה בנבואה להקדים את יעקב ליקח הברכות, סבר וקיבל והלך במצוותה. וזוה אתי שפיר מה שבמפרשים נתקשו דלכאורה הוי בזה צד אונאה, שבוה לא קשה מדי כיון שהיה ע"פ הדבור ברוה"ק. ויתירה מזו איפסיקא הילכתא ברמב"ם (פ"ט מ"סוה"ת ה"ג) שאף לעקור דבר מן התורה מה שאין הנביא רשאי, מ"מ בהוראת שעה חייבים לשמועו בקולו.

וזקה"ק זי"ע בישמח משה (פר' ראה ד"ה בהפטר) מכאן שצדיקים אינם עושים מאומה, רק אם מקבלים הוראה מן השמים לעשות ככה, וכל עוד שאינם שומעים מרקיע אינם נוקפים אצבעם. וזוה כתב שלפעמים מתפלגים דרכי עבודתו של צדיק זה מצדיק אחר, ונרמה לאחד שהאחר לא טוב עושה. אבל אילו ידע שכמוהו גם חבירו אינו עושה שום דבר רק ע"פ הנאמר לו משמים, לא היה שייך לערער ע"ז. וזוה מפרש דבר הכתוב (ישע"ה נה, ג) וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך, היינו כאשר יכירו הכל, שכל בניך הצדיקים שומעים ולומדים מפי הקב"ה בעצמו, אז תהי' רב שלום בניך, שכל המחלוקת נהיה רק לפי שחושב שחפץ ה' רק בדרכו, ואינו יודע שגם חבירו קיבל מרקיע המעשה אשר יעשה, אבל כשידעו שכל בניך לימודי ה' אזי רב שלום בניך, שכ"א חייב להתנהג כפי מה שהוא מצווה ועומד משמים, ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

ועובדא הוה אצל זקה"ק מגארליץ זי"ע בערוב ימיו כששיבה נזרקה בו, שציוו עליו לנסוע לדייטשלאנד לאויר הצה שהיו קוראים אותו לופטע, ובאחת הלילות בישבו שם הקיץ את משמשו ר' לייזער כשכולו מודאג, באומרו קום לייזער, מה עשינו, אשר באנו הנה, זקן כמותי בלי כוח שאינו יודע עתיו ורגעיו, ובכאן אף אין בית החיים לקברות ישראל, ומה יהיה אם יקרה אותנו כאלה עכשיו. והר"ר לייזער נחרד עד עומק נשמתו ולא ידע מענה להשיב, ושאל האם רוצה הרבי לשוב הביתה. נענה זקה"ק בבת שחוק על שפתיו בשלילה, ואמר אינני עושה שום דבר לפני שאני מתייעץ עם אבי. ובאופן התנהגות כזאת שבכל פעולה קלה ממלאים רק אחר הוראה מפורשת מלמעלה, אין שייך להרהר ולחלוק עליו.

ובבן סרה כל הקושיא מכן תמורה, הדיעלה על הדעת שהיתה לאה הולכת אל יעקב במקום רחל מבלי שתדעה בבירור שכך עלתה ברצונו, ובודאי שכך קיבלה בנבואה. והרי שהיתה נביאה שראתה מעשיו של ראובן מקודם, ומה גם שבוה לכד כבר הוכחה שתינשא לו, שאם לא כן היאך אפשר שתצא ממנה ראובן. ואין זו

כמעשה דאשת פוטיפר ששגתה ברואה שראתה באיצטגנינות שלה שתעמיד בנים ממנו (ב"ר פה, ב), דכאן ראתה במראה נבואה זכה וברורה.

בזה יבואר הכל על נכון כוונת שם ראובן ששני הטעמים אמת, וטעם שבגמרא מסייע בטעם הקרא. שמכיון שילדה בן, חששה שיאמרו עליו שהוא בן תמורה, לכך אמרה כי ראה ה' דייקא בעניי, היינו שמאת ה' היתה זאת שאלך אל יעקב, שתמיד שפכתי נפשי בבכיה שיראתי שלא אוכה להינשא ליעקב, וראה ה' בעניי ורוחי הנדכאה כי עני ואביון אנכי, ועלתה לפני לזווגני אליו. וזה לכם האות, שהנה אני אומרת ראו מה בין בני לבן חמי, שהנני צופה בנבואה מעשיו של זה, ואחר הנביא אין להרהר, וביותר שחזיון זה מה שיארע עם הבן היוצא מחלצי מוכיח לעצמו שמה' יצא הדבר כאמור, ודו"ק.

* * *

כל זה אמרתי בדרך פטופטי דאורייתא טבין, אולם בבואור הפרשה דשמות השבטים כיוונתי לומר בדרך שנהגתי למצוא שכבר דרך בכע"ז הבעש"ט הק' ז"ע, ותלה בהם רמזים בדרכי העבודה בקדושה, ולעומת זה גם בקליפה דרכים נפסדים, ראוב"ן היינו ראו שהוא בן זה שעושה מעשיו הטובים להתפאר שיראו אנשים, שיהיה שמעו"ן שמעו הולך וגדול וכו', כמוכא בשמו בספרי התולדות בכמה אופנים (הוכאו בכעש"ט פר' שמות אות ב ו' ובהמצוין).

ואענה אני את חלקי, שרמזים בשמותיהם מליצות יושר לישראל לזמן אשר יצמרכו לה עד ביאת המשיח, כי האמהות הקדושות ביקשו לעורר רחמים על ישראל לכל הדורות, ועל כן חזרו לקבוע לבניהם שמות שירמזו ללימודי זכות, שע"י הזכרת שמם ייזכר ויתעורר להם אותו הזכות, וזכות האמהות שבקשו רחמים על זה (ועי' בתרגום יב"ע). ועל כן נשא אהרן את שמותם על כתפיו לזכרון (שמות כה, יב), שהשמות מוכרים ומעוררים רחמים, שאפילו אם ח"ו עשו שלא כדת, יראה השי"ת בשמותם ותעלה זכרונם לפניו לטובה.

ונבוא אל הביאור בקוראה שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעניי, שביקשה לאה להפך בזכותם של ישראל, ולעורר המדה העליונה אשר לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה (תהלים נא, יט), וכמ"ש בזה"ק (בלק קצא ע"א) שיש כמה סוגי תפילות, מהם תפלה לדוד ותפלה למשה, אבל הגדולה מכולם היא תפלה לעני כי יעטרף (תהלים קב, א), אשר לפני ה' ישפך שיחו שעולה למעלה ומגעת עד כסא הכבוד, ובמקו"א בזה"ק איתא שהקב"ה משתמש במנא תבירא, ועד כדי כך שגם כשאין האדם עושה רצונו ית' כפי הראוי, אם אמנם רוחו נשבר בקרבו אינו נמאס בעיני השי"ת, ומתקיימת בו הכתוב (תהלים קלה, ו) כי רם ה' ושפל יראה.

וכן אמרו צדיקים (עי' בעש"ט אחרי אות ה ר"ו) שחביב להם מי שעובר עבירה אך רוחו שפלה עליו, מרעו הטוב ממנו בהרבה אבל מתגאה, ומילתא היא בטעמא, דאה"כ (ויקרא טו, טז) השוכן אתם בתוך טמאותם, שאפילו הוא חוטא בעריות שכינתו ביניהם (עי' יומא נו:), ואילו בבעל גאווה נאמר (סוטה ה). אין אני והוא יכולים לדור במדור אחת, שאין כביכול יכול לסבול הגאותן, ותועבת ה' כל גבה לב (משלי טו, ה), ואפילו בעובד ע"ז כאחאב נאמר (מלכ"א כא, כט) הראית כי נכנע אחאב מלפני, שאפילו עודנו אוהו במעשיו כמקודם (עי' יומא פו, ובמלבי"ם מלכים שם), אם מ"מ נכנע הוא, כבר הוא קרוב אל השי"ת.

דקודשא בריך הוא רק שוכן את דכא ושפל רוח (ישעי' נו, טו), הגם שהוא שפל רוח מפאת היותו דכא מבחינת מדרגתו ואין לו דבר להתגאות בו, מ"מ כיון שעב"פ שפל רוח הוא, חביב הוא אצל הקב"ה ושוכן אצלו. וכאימרת זקה"ק מצאנו ז"ע לדו"ז הגה"ק מקשאנוב ז"ע, כי לא בזה ולא שיקץ ענות עני (תהלים כב, כה), שרגילים להצדיק תואר עניו על עשיר ולמדן וגשוא פנים, שלמרות הכל הוא מחזיק עצמו בעניותו, אבל הדל ואביון דלית ליה מגרמיה כלום קבצן ובור ובעל מום, הלזה יקרא עניו הלא כמה יתגאה, אך באמת לא כן הדבר אלא גם זה אם אמנם מכיר הוא בשפלותו ואינו מתייחד ומתברכב, אומר עליו הכתוב כי לא בזה ולא שיקץ ענותו של העני.

וזדהו ותקרא את שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיני, להזכיר לדורות שראה השי"ת הכנעתו ורוחי הנכאה, הגם כי מכיר אנכי ערכי האמיתי שאין אני מגיע לקרסוליה של אחותי רחל הצדקת, אבל מ"מ בעיני, שאני מודה ומכיר במצבי הדל. כי עתה יאהבני אישי, היינו עתה, לפי מעמדי ומצבי הנוכחי שאין בי כלום יאהבני אישי, לפי שיתבונן שאם השי"ת מחבב העני אפילו שאינו בעל מדרגה, אז גם הוא ידבק במדותיו של השי"ת, ויאמר שלמרות שאכן לאה אינה במדרגה נעלה, אבל מ"מ איננה מתרברבת ומתפארת והיא שייפה עיילה ושקמה, על כן יאהבני ויחשיב אותי בעיניו.

והמליצה לאה בדכריה שאפילו אם לא יהיו מעשיהם של ישראל מהוגנים כל כך, וראה השי"ת שמבעם להיות נשכרי לב ונכנעים. שלכן ניתנה להם ארץ ישראל שנקראה כנען, כמ"ש בספח"ק שלכך נקראה ע"ש כנען יותר משאר ז' עממין שישבו בה, שכנען מלשון הכנעה, שזה מדה חביבה מאד לפני השי"ת, לאפוקי מהגויים שמתגאים ומתייהרים, ועל כן יקויים ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי (מלאכי א, ב-ג), כי תועבת ה' כל גבה לב.

ועל כוונה זו חזרה ושנתה באמרה ראו מה בין בני לבן חמו, שבזה נבדלו דרכי שניהם, שעשו הרשע ביקש להרוג את יעקב על הבכורה, על אף שהוא גולן ורוצה ונואף שצד נשים (רש"י לעיל כו, לה), והאיך זכה ארחו מעלת הבכורה, ובעצמו הודה ואמר הנה אנכי הולך למות (כה, לב), שידע בנפשיה שהינו שותה לשכרה והוא הולך ומת בה (שם ברש"י), מ"מ לא הניחה לו גאותו להשלים עם זאת שיהיה יעקב הבכור ולא הוא.

ולעומת זה, ראובן שהיה הבכור מקודם ושוב ניטלה ממנו שלא לדעתו, אחז בענוה יתירה כדאמרי אינשי כאמה כן בתה (ירושלמי סנהדרין פ"ב ו), ואמר ודאי במשפט נעשה לי ונכון הדבר, דהכי נפש שפלה וחוטא כמוני הגון לבכורה, אכן יוסף שהוא בן זקונים שקנה חכמה מאביו כל מה שלמד משם ועבר (רש"י להלן ז, ג), לו נאה ויאה כתר הבכורה. ולא זו בלבד שהשלים אתו ולא ערער עליו, אלא שעוד בקש להוציאו מן הבור ולהטיב עמו, שבענותנותו היתירה היה תמיד מייקר ומשבח את יוסף אשר הוא צדיק תמים ונאה לקדוש פאר הקדושה. ומה גם על מעשה דבלהה שהיה לבו שבור לרסיסים, ובכה והתאבל במר נפשו ואמר עכשיו נוכחתי במעמדי ומדרגתי שמה שנאמר בי כוחי וראשית אוני (להלן פ"ג, ג), שוב איננו כי בשביל פחו כמים אל תותר, כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה, ובודאי שאינו תואם לי כתר הבכורה כלל ועיקר.

ומצינו עוד בו שאמר הכתוב (לו, כט) וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור, ובמדרש [(ב"ר פ"ד, יט) והיכן היה וכו'] בשקו ובתעניתו, כשנפנה הלך והציץ לאותו בור הה"ד וישב ראובן אל הבור, אמר לו הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה תחלה, הייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחלה וכו' ע"כ, וראוי לבאר מה שדיבר איתו ה' מענין תשובתו דייקא אחר שובו אל הבור].

וי"ל דהנה עד לאותה שעה כשראה יוסף מתעמר בבכורה במקומו, הצדיק עליו את הדין ואמר ודאי שאין אני כדאי לכהן בבכורה אחר שהרביתי לחטוא ולהרשיע לפני המקום, והיה בוכה ומתאונן בלבוש שק באומרו, וכי אני בכורו של יעקב, הלא אף כאחד הבנים אינני ראוי להימנות ברוב פשעי. אבל עכשיו שראה שאין יוסף בבור שכנראה משלו בו הנחשים או שלעבד נמכר יוסף, משמע שלא הצטרך כ"כ הרבה שלא עמדו לו מעשיו הטובים, וא"כ שוב אין בהעברת הבכורה ממנו הוכחה על פחיתות ערכו, אחר שניתנה ליוסף למרות מדרגתו שלא היתה כפי טוב, והיה לו מקום להתנחם בדעתו ולומר שמא גם אני כשר לבכורה, ושמא אין עלי להתעצם כ"כ בתעניות. אך ענותנותו של ראובן לא נגרעה במאומה, ולא עלתה על לבו כלל להרהר ככה, והמשיך בתשובתו העצומה כמקודם, ואז נתגדלה ונתגלתה מעלת ענותנותו ותשובתו, [ואז היה דבר ה' אליו]. ונמצא ב' הטעמים הפשט והדרש צדקו יחידו, שע"י ענוה שהיתה בה זכתה לראובן שהיה עניו, שבזה נבדל דרכו מאותו של בן חמו, והבן.

ובל האמור בענין רמוזים בדברי הכתוב (ישעי' מ, כו) למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלקי משפטי יעבור. ובהקדם מאמז"ל (ברכות יג.) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, ומקשה הש"ס אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב הכי נמו, ומתריץ שאני התם דהדר אהדריה קרא, ועמדו כל המפרשים דהא גופא מעמא בעי למה חזר הכתוב וקראו יעקב אחר שנקב בשמו ישראל, ובסמיכת חכמים יש לו מ' אופנים ביישוב הקושיא.

והנראה לומר דהנה יעקב מורה על ענוה כד"א כי קמן יעקב ודל (לשון מובא בספרים מסליחות לה' דעשי"ת ד"ה אלקים, ועי' עמוס ג, ב), דהכי קרא שמו יעקב על שם הנהגתו בצאתו מרחם אמו שידו אוחזת בעקב עשו (לעיל כה, כו), אשר זו הפעולה תעיד על הפועל שתמיד נדמה לו שהוא אוחז מעשי עשו בידיו, ולכן גם כשנקרא שמו ישראל לא סר ממנו שם יעקב, כשם שענותותו הרבה לא עזבו גם בעת ההיא, הגם שעלה ונתעלה לבחינת ישראל, ע"ש כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל (להלן לב, כט), ודיבר עם מלאכי רום כדבר איש אל רעהו, עדיין התהלך בתומו צדיק וחשב בדעתו אשר ידו אוחזת בעקב עשו. כי מדת ענותותם של צדיקים היא בהפלגה למעלה מן הטבע ובלתי מושג כלל, שחרף גדולתם ורוב השגתם מחזיקים הם עצמם כהגרוע ביותר.

וכדי לקבל איזה השגה על ענותותם המבהילה של צדיקים, אחזור עוד על העובדא שמסופר בהגאון ר' אביש'ל פראנקפורטער זי"ע שהיה בזמן תלמידי הבעש"ט והיה קדוש עליון וגאון גורא, והיה נוהג עצמו בעניויות ושפלות בל ישוער. ומפורסם הוא בעמדתו התקיפה בפולמוס הגט מקליווא שהסעירה העולם אז, שעמד איתן בדעתו כחלמיש צור נגד חכמי דורו שחלקו עליו, ואף שבאותו מעשה לא החזיקו איתו, אבל מ"מ כל בית ישראל חרדו לשמו ולרב גובריה, ועירו הגדולה לאלקים פראנקפורט התייצבה אז לצידו בחירוף נפש.

לתקופות השנה היה קיים בעירו התאספות רבתי של אלפי סוחרים ליריד גדול, וכמו"כ הודמנו שם ג"כ הרבה גדולי ישראל ותקנו תקנות רבות לתקון הדור (גם המהרש"א מוכיר שהותו ביריד לובלין (פנהרין מב:)), והונהג שם שהגאון האדיר המרא דאתרא הי' דורש בשבתות אלו בביה"כ הגדול שבעיר, ואלפי האורחים ות"ח וגדולי הדור היו באים לשמוע את דרשתו.

והנה"ק ר' אביש'ל על אף גודל דבקתו בתורה, היה מתמסר לטובת אחיו היהודים וסבב הרבה לקבץ מעות לצדקה לענינים נחוצים. וביומי דשוקא אלו המשיך במנהגו, והיה גם מסבב בבית מלונם של סוחרים השוק לבקש את תרומת ידם. ולמרות שכיחן בעיירם של גבירים ואמידים היה דרכו ללכת בלבוש מרופט ובלוי, וכך בלבושו העלוב לא היה מוכר אצל האורחים שלא הכירוהו, והיה נראה כסתם הלך עני במקלו ותרמילו. באחת הפעמים נכנס לאחד הפונדקים ופנה שם לסוחר שלא ראהו מעולם, וגם ממנו בקש שצריך כסף לצורך דבר נחוץ. ואותו אדם כנראה לא היה צדיק במיוחד, וכשראה לפניו קבצן בלבוש קרוע פטרו בתרומה זעומה, ורבי אביש'ל חזר ובקש ממנו שירבה מתנתו, אבל הלה התרים כנגדו ונוף בו ברוגז, ורבי אביש'ל פנה והלך לדרכו ויצא לרחוב העיר.

אותו אדם היה לו מקל מכסף וכשיצא הרב מהבית הבחין העשיר כי המקל איננו, מיד אמר לעצמו ודאי אותו עני שלא רציתי לתת לו מתן יד גנב את מטת הכסף היקר. ומיד יצא ורדף אחריו ובהיותו בריא אולם הדביק אותו תיכף ותבע ממנו בחזקה, גנב שכמותך החזר לי מיד את המקל, ור' אביש'ל עונה לו, אין אני גנב, ולא לקחתי מאומה מידך ואיני יודע למה דברך מתכוונים. אך העשיר אינו מאזין אליו כלל, ומכה אותו וצועק, גנב השב את מקלי, ור' אביש'ל מתחנן על נפשו שיעזובהו, והגביר אינו מניח לו וממשיך להכותו שעה ארוכה עד שהתייאש ממנו וחזר לביתו, ושיכה את כל המעשה מלבו, וכמובן שרבי אביש'ל בודאי לא הגיד לאדם מה שאירע לו.

כי אתא שבת שמע על הדרשה המפורסמת שהיו אלפי האנשים נוהרים אליו ונדרסים בבית הכנסת עד אפס מקום, והסוחר שלא היה עם הארץ גמור היה גם הוא בין הבאים לדרשה. בהכנסו לביהכנ"ס חשכו עיניו

בראותו דהרב העומד אצל ארון הקודש ודורש הוא אותו שהכהו באמצע השבוע, ופניו חפו ונשבר מאוד ונגע ללבו עד שנפל מתעלף מרוב עגמת נפש, ביסרו את עצמו חשדתי את הרב, הכיתי אותו כמעט עד כלות הנפש, וכך שכב מתעלף מתוך שברון לבו ויסורי כליותיו. כמובן שמיד טפלו בו ועוררו אותו, אך מיד כשהרים את ראשו וראה את הרב עומד ודורש חזר והתעלף עוה"פ, ושוב מעוררים אותו ושוב הוא גופל ומתעלף, שניצוץ היהודי לא נתנו להתנחם ולהשיב רוחו אליו, וכששאלוהו שיגיד להם מה הוא לו, החל לחזור בפניהם כשהוא מטיח ראשו בכותל איך שחשד את הרב והכהו ובוהו בעוד שברור שהרב לא יגע לעולם בממון שאינו שלו, ועתה עונו גדול מנשוא. והאנשים רחמו עליו וניסו לנחמו שאינו מכיר במדותיו התרומיות של רבם שהוא ענותן ונוה לרצות, ובטוח שכאשר רק תגש אליו ותפייסו ימחל לך מיד ולא יוסיף דבר מזה עוד. והגם שאצלו נבחר לו המות מלהביט בפני הרב ולפייסו, אך עצה יותר טובה מזו לא היתה לו, חכה עד שרבי אביש'ל גמר את דבריו, ובגמרו נעשה כל ההיכל כמקרה, זה מותיב וזה מפרק, ומכל עבר נשמעות צעקות יישר כה, יישר כה, ובתוך זרם ההמון נדחף הגביר ג"כ רועד כולו לבקש מחילה וכפרה מר' אביש'ל. ובראות ר' אביש'ל שהאיש ההוא מנסה להגיע אליו הבין שרוצה עתה לתבוע מקלו או להכותו. מיד פנה אליו ר' אביש'ל בבהלה ואמר לו האמן לי, אני מבטיחך במקום קדוש נוכח ספר התורה שלא ראיתי את המקל ולא גנבתי אותו.

והדרגת ענוה כזו שגם לאחר שדרוש דרש בחריפות מופלאה בפני קהל אלפים ששתו את דבריו, עוד יהי בטוח שהלה עודנו רואה בו גנב נבזה, אינו נתפס בשכל כלל, ומהנמנע לזכות לה בזולת מתנת אלקים, שהעוסק בתורה לשמה זוכה שמלבשתו ענוה (פרק קנין תורה מ"א), וכמשה רבע"ה שעלה למרום ואחו בכסא הכבוד, וקיבל שתי לוחות אבנים מהשי"ת, ועם כל זה והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר יב, ג).

וזו דבר הכתוב למה תאמר יעקב ותדבר ישראל, דהפסוק שואל כקושיית המפרשים מדוע תקרא שמו יעקב ולא נשתקע ממנו זו השם לאחר שתדבר וקבעת לו שם ישראל. ובא כמושיב נסתרה דרכי מה' וגו', כאמור שיעקב ע"ש שפלות רוחו שתמיד על לשונו לומר נסתרה דרכי מה' ומאלקי משפטי יעבור, שמימי לא יישרתי דרכי אל השי"ת, ומעודי לא קיימתי מצוה או איזה דבר טוב כדבעי, ומדה זו לא עבר ממנו גם כשנתעלה לבחינת ישראל שנאבק עם שר אש ויוכל לו וזכה לגילוי שכנינה, שגם אז חשב על עצמו שהוא הגרוע מכל, ודומה למאמר זקה"ק מצאנו ז"ע ששמע אאמו"ר זי"ע מפ"ק שאמר, נשמה ערשילאית כמותי אין בכל העולם. וכנהנה רבות משפלותם המופלגת של צדיקים, ולזה שמו יעקב נאה לו בד בבד עם שמו ישראל ודו"ק.

*

וי"ש להוסיף בדקדוק הכתוב כי אמרה כי ראה הוי' דייקא בעניי, ועפמ"ש בספרי קודש בסוד אמו"ל (מגילה לא). בכל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו, שאותיות שם המפורש הוי' ב"ה וב"ש במילויין, הם האותיות היותר קטנים בחשבון גימטריא בין כל ב"ז האתוון, (רוצ"ל, שאות א' במילוייה אל"ף עולה קי"א, ובי"ת עולה תי"ב וכן הלאה, ואילו אות ה"א עולה רק ו', ואף אם היא נכתבת ה"ה או ה"י לכל היותר עולה ט"ו, וכן ו' בין אם תכתבה ו"ו, וא"ו או וי"ו לא תעלה יותר על כ"ב, ווי"ד היא כ') שבחר לו השי"ת לשמו האותיות היותר קטנים להורות על ענותנותו עכ"ד. וזהו כי רם הוי' ושפל יראה (תהלים קלח, ו) והבן. ועל כן אמרה כי ראה הוי' בעניי, שמדת ענותנותו ראתה בעניי, כי עתה יאהבני אישי, שיתעורר יעקב ג"כ לחבב אותי על ענותנותי לאשר גם היא ענותן ושפל ברך כנ"ל.

וכיוונה אמנו ע"ה לקבוע זאת בשמו ללמד זכות לכל הדורות, שבכל מצב שיהיו ישראל, לא ישפטו אותם כפי מעשיהם אלא יסתכלו על גאותם של הגוים אשר תועבת ה' כל גבה לב, עד כמה כל גוי מתרברב ומלא התפארות, ואילו בני ישראל הם עם נכנע ונמיכת רוח, וכעתה שראה ה' בעניי, כן אז יראה ה' בעניי ויהי להם למושיע.

*

ובך הוסיפה בלידת השני, שאמה"כ ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע ה' כי שנואה אנכי ויתן לי גם את זה ותקרא שמו שמעון. וכבר מילתנו אמורה שלא אמרה ששנואה יעקב, אלא שהיתה שנואה בעיני רשעי הדור, וזאת נראתה לפני השי"ת שהגם שלא גמלה להם רעה מעולם ואפילו הכי שנאו אותה חינום, לכן נתקבלה תפילתה ונושעה.

וזאת היא גם נחלת זרעה לדורות עולם, שהלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב (ספרי הובא ברש"י להלן ג, ד), שיש להיווכח על שנאתם המופלגת ממה שאיתא במדרש (ילק"ש קמו, קי) עה"פ (לעיל כה, כג) שני גוים בבטנך, שנואי גוים בבטנך, כל האומות שונאין את ישראל וכל האומות שונאין את עשו ע"כ, שאמנם כל הגוים שונאים את יעקב, אך גם עשו הרשע אינו מקובל ביניהם וקטן הוא בגוים בזוי מאד ואינם יכולים לסובלו, ועל זה ראוי להתבונן שהאף אמנם כל הגוים שונאים גם את עשו, אפ"ה לא נתעורר גלל כן להתאחד עם יעקב שגם הוא שנואי כמותו, אלא כל הגוים ועשו בכללם שונאים את יעקב, שישאל הן עם לכדד ישכון ובגוים לא יתחשב (במדבר כג, ט), וזה פלאי פלאות שכל הגוים מקצה השמים ועד קצהו חברו יחדיו לשנוא רק את יעקב, ומה גם שאין להבין מה גמלו להם רעה מעולם ומהו תביעתם נגדם, וביותר שיש כאלו שאין יודעים כלל מהו יהודי ומימיהם לא ראו צורת יהודי, וגם במדינת סין הרחוקה שלא ישב איש יהודי שם מעולם, הרי אותם קומץ יהודים ששהו בארצם לאחרונה נהיו לשנואי נפשם, וכל סיגם ושיחם היה רק ביהודים הללו.

וזוה נוקף לזכותו, כי אלקים יבקש את נרדף (קהלת ג, טו), ובמדרש (ויק"ר כו) איתא דבר חידוש ופלא, אפילו צדיק רודף רשע ג"כ אלקים יבקש את הנרדף ע"כ, שאין הקב"ה חפץ שירדפו לשום אדם, ועוד איתא (ב"ק צג.) לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפין, והקב"ה צופה ורואה אשר מימות עולם היו ישראל נרדפים על צוארם, אברהם אע"ה ביקשו את נפשו לקחתה, וכשירדו למצרים קיבלו רוב טובה מיוסף שמיילט את הארץ בחכמתו, שפתר לו לפרעה חלומו והשיאם עצה כיצד לשמור התבואה שלא תרקב, ואלמלא הוא היו גוועים ברעב, ובירידת יעקב לשם תמה הרעב והיסכם מחמש משני רעב, ומהצלחתם גדלו והעשירו ברום המעלה, ועל אף זאת לא היו ימים מועטים שקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף (שמות א, ח), וכבר אמרו הבה נתחכמה לו, ונהיו כקוצים בעיניהם, שזה דבר שאין לו כל פשר מה מצאו בהם עול ומה הרעו להם שתעלה שנאתם עד להשחית, וכן היה בכל העתים שכל אדם שהצדיק יותר, יותר רבו עליו השונאים, וכהערב רב ששנאו את בני ישראל וכו', וכבר מעבור ימי נח שנאו אותו בני הדור (רש"י לעיל ג, יג). וכשהשי"ת נוכח בזאת הריחו מחבב אותנו ואומר ואוהב את יעקב (מלאכי א, ב), שאם כל העולם שונאים אותם, אזי אף כשאין בידם כל זכות חלילה רק זאת שהם נרדפים, הרי אני מקרבם, כי אלקים יבקש את הנרדף.

והשנאה הכבושה הזאת ששונאים אומות העולם לישראל מאת ה' היא, שהקב"ה מסבב ונותן להגוים לשנוא את ישראל לטובתם, כי בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, אז מקויים בהם כל ההבטחות הטובות, אבל בזמן שעוברים על רצונו הרי אינם ראויים לישועה, אך מ"מ מהנמנע לו לעזובם ומבקש עילה להצילם, אז עוזר השי"ת ומסבב לכך שהגויים ישנאו אותם וכך מושיעם כי אלקים יבקש את הנרדף. וכן כל הישועה שתבוא לנו בבוא העת תהי' בגלל זה.

וכבר קדם מאמרנו זה כמה, ודבר בעתו מה טוב לחזור עליו עוד לאשר קרובים אנו מאד לימות המשיח, וכל עין שרק חפץ לראות יראה נכוחה שנמצאים אנו באחרית הימים ממש. דהנה איתא במדרש (הובא בפרשת דרכים דרוש יח, ועי' פתיחתא דרות רבה א, א) לעתיד לבא כשיבא הקב"ה לכלות את העכו"ם, באים כל השרים של מעלה ואומרים לפני הקב"ה, כלום יש לפניך משוא פנים מה נשתנו אלו מאלו וכו', באותה שעה מיכאל סניגורן של ישראל משתתק וכו', אמר הקב"ה למיכאל נשתתקת אני מדבר, שנאמר אני מדבר בצדקה, באיזה זכות אני גואלם, בזכות צדקה שהיו עושים אלו עם אלו וכו' עיי"ש. וראוי לדקדק בלשונם אלו עם אלו, שהי' די לומר

בזכות צדקה שעושים ותו לא, גם צ"ע שאם עושים צדקה הרי שכבר נשתנו למעליותא מהגוים, וא"כ מדוע נשתתק מיכאל מלהמליץ, והכי נעלם זאת ממנו. ולדרכנו יאמר שישבו הקב"ה שהם ראויים לישועה על שהם כ"כ מושפלים ובזויים בין הגוים, שגם כשהגוים מוצאים ענין לתת מהונם לצדקות וחסדי לאומים, ורחמי רשעים על הכלבים והחתולים ולכל המטרות האפלים, מ"מ על ישראל אין בהם אף ניצוץ רחמים, ולעולם לא נשאר אצלם שריד לתת משהו לישראל, והם מוכרחים לצדקות שעושים אלו עם אלו דוקא, כי היהודי בזוי ושנאו אצלם בתכלית הבזיון והשנאה, ולכך אני גואלם.

ויתירה מזאת ישיבם השי"ת במדה כנגד מדה, שכשיטענו המקטרגים מה נשתנו אלו מאלו, ועל מה חביבתן גבך כ"כ, האם המיבו דרכיהם שיהיו כדאים לכך, אז ישיבם השי"ת על פניהם בשאלה, ואתם ענו כי למה אתם שונאים אותם כ"כ תכלית שנאה על לא חמס בכפם, וכי הרעו את אחד מכם. אלמלי היתה לכם סיבה לשנאתכם, אז הייתי גם אני בודק אחר סיבה לאהוב אותם, אך מכיון שאתם אויבים אותם חנם, אזי מדה כנגד מדה אוהבם גם אני חנם. ובשעה שעצו עצה אז ותופר (ישעי' ה, י), שזה גופא שיועצים עלי בשנאה כבושה, היא הנותנת שמדה כנגד מדה תופר מחיבת השי"ת אלינו, ועל שדברו דבר משום הכי ולא יקום.

זו"ש ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע ה' כי שנואה אנכי, רוצ"ל על מה זכיתי לכך והלא יודע אני מצבי וערכי, אמנם כיון שאני שנואה בכל העולם שכולם מאררים אותי שאגיע אל עשו ומדברים עלי רק רע כל היום, לכן נתן לי את זה. ורמזה בזה על גאולה העתידה שגם אז ג"כ תהי' בחינה זו שישמע ה' כי שנואה אנכי דייקא, שבכל העולם אין שנאו כמותי, אף שמימנו לא הרענו להם, ועל אף זאת נהיינו לשנאו נפשם ולכך נראה בישועה.

*

עוד יאמר בזה שעיקר הגורם לשנאת ישראל היא דבקתם בתורה, וכמ"ש חז"ל (שבת פט:): למה נקרא שמה סיני שמשם ירדה שנאה לעולם, כי הגוים מיאנו בה על שנאמר בה לא תרצה ולא תגנוב ולא תנאף, והיהודים קיבלו אותה ומודיעים מצוותיה, ובתורתם יורדים הם להם לחייהם החשוכים, ונמצא שבאמת לא את ישראל הם שונאים אלא שונאים הם את נותן התורה, ולכן שופכים חמתם על ישראל שקיבלו התורה.

זוה שאמרה כי שמע ה' כי שנואה אנכי, דקדקה בלשונה לומר אנכי ולא אמרה כי שנואה אני, ובמדרש אנכי אלו עשרת הדברות שפותחות באנכי, והיינו שהגוים שונאים את מי שאמר והיה העולם ואמונת אומן דאנכי ה' אלקיך, ובגלל כן הם שופכים עלינו חמת ועמם על שאנו מודיעים אמונתו בעולם ואיננו נשמעים להם להשים בטחונינו באלילי שקרם, לא באותו האיש ולא במוחמד ימ"ש. וזהו שכייללה בדבריה וכיוונה אלעתיד לבוא, שכך תהיה לדורות עולם שיראה ה' בעני עמו שהם שונאים ומאוייבים בין הגוים על אמונתם לבד, ויתגלגל עליהם רחמיו.

*

וברדך נלך בהמשך הפסוקים, ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילוה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים וגו', וברש"י כל מי שנאמר בו על כן מרובה באוכלוסין, חוץ מלוי שהארון היה מכלה בהם. וצ"ב מה שהעתיק רש"י ז"ל בכאן דרשת חז"ל המסתעפת חוץ לפשוטו של מקרא ואינה שייכת כלל לענין שאנו עוסקים בו עכשיו בקריאת שמם.

ונראה בהקדים מה שרגיל אני לפרש לעצמי בתפלת יעלה ויבוא שאומרים ויפקד ויזכר זכרוננו ופקדוננו לטובה, שראוי לכאר מטבע הלשון פקידה. דהנה כאשר באים למנות ולשאת את מספר שמותם של ישראל, שהיא אומה קדומה למעלה משלשת אלפים וחמש מאות שנה מימות אברהם אבינו, מתעוררת פליאה גדולה על מספרם הזעירה כל כך, שבזמן שמכל אומה ולשון ישנם מליונים למאות, הרי ישראל עולים אך למליונים אחדים.

והוא לסיבת רוב הרציחות שהרגו בנו בכל דור ודור, רשע זה ימ"ש השמיד ששה מליון, וחברו לאיש משחית מנין אחר דומה, ומעולם לא נתנו לנו לפרות ולרבות, שבכל עת שחזרו ונקהלו קומץ יהודים שוב עלה עליהם הכורת, וכל שידרוש בספרי הקורות, יראה נכוחה שלא עברו כעשרים שנה שנחו היהודים מאויביהם, וגם בימינו אלה לא חל כל שינוי בזה, שאף לאחר הכליון הנורא שעברה לא שככה זעמם לתת להאודים המוצלים את חייהם לשלל, ואף היום פיהם מלאה ניאוצים שהצדק היה עם היטלער ימח שמו.

ואילו זאת היה מספר בני ישראל כחול היום אשר לא יספר, והיו עולים אף מעל כל גויי הארץ, כי באמת אף חשבון מנינם של הגוים אינו תואם את המתחייב לפי רוב השנים, אך בהם ההסבר פשוט שחביל גופייהו ע"י ריבויים בתאוות, באכילות גסות ושתיות מרובות זוללים וסובאים שמכלה מנפש עד בשר והורגתם ללא עת, וממה ששחטו את עצמם כמשפטם בחרבות וזבחו בניהם לתקרובת ע"ז, אבל בני ישראל מעולם היו מתאווים להעמיד בנים הרבה ולא דאגו דאגת מחר, וכל איש יהודי היו לו יוצאי חלצים בנים ובני בנים שהיו כופלים בעשרת מונים, ורק ההשמדיות המעיט אותם.

וזוהו שעורכים תחינה לפני השי"ת שיפקוד פקדוננו [מלשון פקוד כל זכר (במדבר ג, מ)], שתשא את ראש בני ישראל ותערוך בנו מנין, ותראה אם יש לך אומה מעוטה כזו בין כל האומות, וכנאמר (דברים ג, י) כי אתם המעט מכל העמים, ונפשינו בשאלתינו על מה אנחנו כה ספורים ומעטים נגד כל העמים, הלא זה רק בגלל שהרגו בנו בכל דור ודור, מאז שתי החורבנות שנשפך דם ישראל כמים, ובכל הגליות שגלו ישראל לא שקטו הרשעים מרצוח בהם. וזה עולה ונראה לפני הבוכ"ע ואלקים יבקש את הנרדף, ורואה שאנו מן הנרצחים ולא מן הרוצחים, שלא ימצא בעם קדוש שיהיה אחד רוצח מכה נפש אלא לעיתים רחוקות מאד, ואילו לפנינו בישראל אף זה לא היה, ועל כן נזכה לישועה.

ובזה נבוא לביאור הכתוב ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילוה אישי אלי, שדיברה אלעתיד לבוא, ואישי הוא השי"ת, שהשי"ת יתרצה לנו ויביא לנו הגאולה השלימה, כאשר יראה כי ילדתי לו שלשה בנים, ומכולם היותר פחות הוא שבט לוי, אף שנאמר בו על כן והיה מן הדין שאדרבה יהיו עוד יותר מרובה באוכלוסין, אלא שהארון היה מכלה בהם, שמזה רואים שכל המקודש מחבירו חרב יותר מחבירו (לשון הרמב"ן באגרת), וזה נהיה משפט זרעה במשך הדורות שלעולם הורגים בהם, וע"ז אנו משיחים את לבבינו לפני השי"ת ואומרים למה ברבות הימים אנו נמעטים, ומדוע אנו עולים כהיום רק למליונים ספורים תחת אשר נהיה ככוכבי השמים לרוב, אין זה רק בשביל שרצחו אותנו הגוים פעם אחר פעם בכל דור ודור על שנשאנו בפנינו אמונת אנכי ה' אלקיך, שלא כרענו ברך לאליליהם, ולא המרנו דתנו לא להנצרים בספרד ולא להמוסלמים, ועל כך כילו בנו חצי זעמם, וכנרמז במשפטם של שבט לוי שנשיאת הארון היה מכלה בהם.

וזוהו עתה הפעם, היינו כשתבוא חשבון זו לפני השי"ת, ולנוכח תביעה זו תאמר מדת הרחמים עד כמה יגדל שיעור יסוריהם, וכי לא היתה די להם עד לשנת תשל"ח בגלות המר, ואז ילוה אישי אלי, להשיב שכינתא מגו גלותא, ושכ ה' את שיבת ציון, כי ילדתי לו שלשה בנים, כדלעיל שהפחות מהם הוא שבט לוי שהארון היה מכלה בהם, וזאת נהיה להם למורשה בכל דור ודור בגלותם שתמיד מרצחים ומכלים בהם על אמונתם כנ"ל. וא"י, שאמרה כי ילדתי לו שלשה בנים שהיו שבטים שלמים ומהם שעוד נאמר בהם על כן שהיו מרובין באוכלוסין, ומכל האוכלוסיא חרב הזה לא נמצא שריד כהיום אלא אחד בעיר ושניים במשפחה, ואנו מתמיהים אנה נעלם זכרם של כל יהדות פולין ואנה נאבדו יהודי ארצות הישמעאלים וכו', ואז יתגלה עלינו הקב"ה, ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותנו די.

הנה ימים באים ימי החנוכה שככל החזיון הזה עלתה להם בימיהם שעמדה עליהם המלכות יון הרשעה להשכיחם תורתך, אך גם שאר האומות שבאותו עת לא ניקו ידם מאשמה, שרק אתה ברחמיך הרבים

עמדת להם בעת צרתם, ומכל האומות והממלכות לא נמצאה אחת שתחלץ לעזרתם, ורק אתה לבדך, כי אין לנו מלך פודה ומציל אלא אתה, וכמו שיסדו נוסח ההודאה ואתה ברחמיך הרבים וכו' רבת את ריבם דנת את דינם. ואומר בהמשך מסרת גבורים ביד הלשים ורבים ביד מעטים, לנתינת מעם מדוע יצא השי"ת לישועתם, על כי היו מועטים וחלשים מרוב רציחות הפלשתים והעמונים מואבים ומצריים בגזרות תמידיות חדשים לבקרים כמבואר בכתובים, ועל כן דנת את דינם דייקא, שהבאת אתם לדין ולמשפט צדק על כל נפש מישראל שחיסרו.

ורמוזים בדיני המצוה, שמצוה להדליק נר לכל אחד ואחד (שבת כא:), לזכרון מפלתם שתבעם הקב"ה בחשבון מדוקדק על כל ילד ותינוק מזרע היהודים שאיכדו. וגם מצוה להדליק על פתח ביתו מבחוץ דייקא (ש) שהוא לכאורה דבר זר, אלא להראות עם ישראל נגד המון גוים, שהיהודי יוצא לחוץ ומוצא רחובות ושוקים מלאים מפה אל פה מגויים, ואילו ישראל גם לאחר שהרבה נרות לכל אחד ואחד ומוסיף והולך בקל אפשר למנותם ולשאת את מספר שמותם, ומתחננים לפני השי"ת שימנה אותנו ויראה כמה נשאר ממנו. ומצוה עד דכליא רגלי דתרמודאי (ש), שהיתה אומה טמאה ורשעים גדולים, וכדמצינו (יבמות ז:). עתידין ישראל דעבדי יומא טבא כי חרבי תרמוד, ומכוונים שהעלאת נרות הנוכה תפעול עד דכליא ותעבור רגלי דתרמודאי מן הארץ.

ירחם השי"ת והראנו ה' חסדך וישעך תתן לנו קומה עזרתה למו ופדנו למען חסדך, וגאלנו כרוב חסדיך, שאין אנו מתיימרים לומר שאנו כדאים לכך, רק אנו אומרים שכבר כשל כח הסבל, רבש"ע הכט גא מן השמים וספור אותנו כי נשארנו אחד בעיר ושנים במשפחה ולמטה מזה, ובכן תרחם נא את שארית הפליטה, ועוד בחנוכה זו יעלה ויבוא זכרונו ופקדונו לטובה, ויעזור השי"ת שנראה חסדים נגלים, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, וניגאל גאולת עולם בב"א.

תוכן הענינים:

- בדברי היש"מ שכל התורה ניתן למשה בסיני כולל האירועים שבדברי הנביאים, שידעם אחד בדור שהיה ראש ישראל בסוד כמוס, עד לשעה שאירעו. וכך ידע לאה לעצמה על מעשה ראובן שיציל את יוסף.
- יעקב אע"ה חבב את לאה - רק שהיתה שנואה אצל רשעי הדור שנאו התחסרותה עם קונה.
- צדיקים היו מוכנים למסור נפשם ונפשות אנשי ביתם וחלקם בעוה"ב לטובת ישראל. ועבודת מהרה"ק ר"ב ממעזבוו זי"ע שהיה מגדף אנשים. והיהודי הק' מפרשיסחא זי"ע שהיה נותן בניו תמורת חולים. והרה"ק ר"פ מקאריץ זי"ע שהבטיח בן לחשוך בנים.
- יעקב אע"ה חבב את רחל על מעשה צדקתה שמסרה הסימנים ללאה.
- צדיקים בעת עבודתם, ובפרט בעת מעשה, היו מופשטים מחיזו דהאי עלמא, ומעשה מוקה"ק מצאנו זי"ע ששרף ידו בדביקותו.
- צדיקים אינם עושים דבר מבלי שישמעו משמים לעשות ככה, ועל כן אין לערער ולהרהר על מעשיהם שנראים כאינם נכונים. ומעשה מוקה"ק מגארליץ משהותו במקום מנוכר.
- שמות השבטים מכוונים למליצות יושר.
- השי"ת אוהב נשברי לב אף שהם בתחתית המדרגה, והגאווה שנואה מאד אצלו ית'. מאמר זקה"ק מצאנו זי"ע כי לא בזה וכו' ענות עני.
- לאה וראובן הצטיינו בענוה יתירה, וכך היא מדת ישראל.
- מאז ומעולם בני ישראל נרדפים על לא חמס בכפם, וע"כ נזכה לישועה בעתיד כי אלקים יבקש את הנרדף.
- שנאת הגוים לישראל הינה על דבקותם בתורה שסותר למעשיהם השפלים.
- ענותנותם של צדיקים למעלה מן מטבע, ומעשה מהגה"ק ר' אבישיל פראנקפורטער זי"ע שחשב שמחשיבים אותו לגנב.
- מספר עם ישראל זעירה מאוד מתוצאת ההשמדיות התמידיות.
- בחנוכה מרמזים על רדיפת ישראל על ידי כל האומות.

לע״נ האשה החשובה מרת **מלכה** בה״ר **דוד** ע״ה
במלאות ימי השבעה לפטירתה - נלב״ע כ״ז מרחשון - ת. נ. צ. ב. ה.
הונצח ע״י נכדה
הרה״ח מוה״ר **אהרן ליזער** הי״ו

גליון זה נדבת
הרה״ח מוה״ר **חיים יעקב** (בר״י) **דייטש** הי״ו
לרגל שמחת נישואי בנו
הבה״ח המו״מ בתור״ש כמר **אברהם ישי** נ״ו
למז״ט ובשטומ״צ

גליון זה נדבת
הרה״ח מוה״ר **שלמה איצקאוויטש** הי״ו
לרגל שמחת נישואי בתו עב״ג הבה״ח המו״מ בתור״ש
כמר **ברוך צבי פארטוגאל** נ״ו - למז״ט ובשטומ״צ

גליון זה נדבת
הרה״ח הרב **אהרן שמשון קליין** הי״ו
לרגל שמחת נישואי בנו הבה״ח המו״מ בתור״ש בנש״ק
כמר **שמואל יו״ט צבי** נ״ו - למז״ט ובשטומ״צ

גליון זה נדבת
הרה״ח מוה״ר **מרדכי שווארץ** הי״ו
לרגל שמחת הולדת הבת **צארטיל** שתחי
למז״ט ובשטומ״צ

גליון זה נדבת
הרה״ח מוה״ר **דוב קרעש** הי״ו
העומד לימינינו בעבודת הקודש בכל עת ועונה
לרגל שמחת הולדת הבת **חיה** שתחי
למז״ט ובשטומ״צ

מכון להוצאת דברי תורה

מאת כ״ק מרן אדמו״ר הגה״ק זצוקללה״ה
שע״י איגוד חסידי צאנז
(718) 431-1055